

УДК: 338.431.02:631.152

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3\(43\)-363-377](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3(43)-363-377)

Нагаєв Віктор Михайлович доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, тел.: (095) 690-09-46, <https://orcid.org/0000-0002-3130-6112>

Степаненко Сергій Віталійович доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, тел.: (050)303-38-74, <https://orcid.org/0000-0002-6132-328X>

Міненко Софія Іванівна доктор філософії з менеджменту, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, тел.: (050)78-987-29, <https://orcid.org/0000-0003-3033-1911>

Бернацький Олег Євгенович здобувач освітньо-наукового ступеня PhD за спеціальністю 073 «Менеджмент», Державний біотехнологічний університет, м. Харків, тел.: (096) 394-22-96, <https://orcid.org/0009-0005-3159-3448>

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА ЗАСАДАХ КЛАСТЕРНОЇ МОДЕЛІ ГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ

Анотація. Соціально-економічні зміни в умовах цифрових трансформацій економіки України об'єктивно зумовлюють необхідність нового типу моделей сучасного бізнесу. Особливо гостро ці процеси відбуваються в аграрній галузі, яка в останні роки суттєво розширила інноваційні впровадження як в технологічних так і управлінських аспектах, вийшла на європейські ринки і сьогодні є одним з основних джерел формування валового продукту України. Цей процес зумовив необхідність побудови сучасної кластерної моделі організації агробізнесу малих суб'єктів господарювання в умовах різноманіття організаційно-правових форм господарювання. Метою науково-практичних досліджень є обґрунтування системних засад інноваційного розвитку кластерної моделі господарського механізму в системі АПК з урахуванням комплексного аналізу соціально-економічних та організаційно-правових основ аграрного менеджменту.

У статті проведено аналіз інноваційного підходу щодо розвитку складових господарського механізму агропромислового виробництва на основі

моделювання кластерної системи агробізнесу в умовах різноманіття форм власності та господарювання. Обґрунтовано складники концепції інноваційного розвитку агропромислового виробництва на засадах кластерної моделі господарського механізму.

Розглянуто теоретичні, методичні та методологічні аспекти інноваційного розвитку агробізнесу на прикладі агропромислового виробництва. Удосконалено організаційні засади господарського механізму в системі аграрного менеджменту. Обґрунтовано кластерну модель господарського механізму в умовах сталого розвитку економіки АПК на інноваційних засадах. Запропоновано систему нормативно-правового забезпечення управління кластерною моделлю агропромислового виробництва на основі функціонування мережі малих підприємств. Розроблено теоретико-методичні положення реалізації запропонованої моделі мережі малих підприємств у формі асоціації юридично самостійних суб'єктів агробізнесу. Обґрунтовано технологічні етапи інноваційного розвитку агропромислового виробництва за кластерною моделлю господарського механізму. Оптимізовано систему функціонального забезпечення інноваційного розвитку агробізнесу за кластерною моделлю в системі аграрного менеджменту.

Ключові слова: інновації, розвиток, інноваційний розвиток, агропромислове підприємство; господарський механізм; менеджмент; кластерна модель.

Nagayev Viktor Mykhailovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Management, Business and Administration, State Biotechnology University, Kharkiv, tel.: (095) 690-09-46, <https://orcid.org/0000-0002-3130-6112>

Stepanenko Sergii Vitaliyovych Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics and Economic Security Management, Kharkiv National University of Radio Electronics, Kharkiv, tel.: (050) 303-38-74, <https://orcid.org/0000-0002-6132-328X>

Minenko Sofiia Ivanivna Doctor of Philosophy in Management, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Business and Administration, State Biotechnology University, Kharkiv, tel.: (050) 789-87-29, <https://orcid.org/0000-0003-3033-1911>

Bernatskyi Oleh Yevhenovich holder of the educational and scientific degree PhD in specialty 073 "Management", State Biotechnology University, Kharkiv, tel.: (096) 394-22-96, <https://orcid.org/0009-0005-3159-3448>

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION BASED ON THE CLUSTER MODEL OF THE ECONOMIC MECHANISM

Abstract. Socio-economic changes in the conditions of digital transformations of the Ukrainian economy objectively determine the need for a new type of modern business models. These processes are especially acute in the agricultural sector, which in recent years has significantly expanded innovative implementations in both technological and managerial aspects, has entered European markets and today is one of the main sources of formation of the gross product of Ukraine. This process has necessitated the construction of a modern cluster model of agribusiness organization of small business entities in the conditions of a variety of organizational and legal forms of business. The purpose of scientific and practical research is to substantiate the systemic principles of innovative development of the cluster model of the economic mechanism in the agro-industrial complex system, taking into account a comprehensive analysis of the socio-economic and organizational and legal foundations of agricultural management.

The article analyzes the innovative approach to the development of the components of the economic mechanism of agro-industrial production based on the modeling of the cluster system of agribusiness in the conditions of a variety of forms of ownership and management. The components of the concept of innovative development of agro-industrial production based on the cluster model of the economic mechanism are substantiated. The theoretical, methodological and methodological aspects of innovative development of agro-industrial production are considered using the example of agro-industrial production. The organizational principles of the economic mechanism in the system of agricultural management are improved. The cluster model of the economic mechanism is substantiated in the conditions of sustainable development of the agro-industrial complex economy on an innovative basis. A system of regulatory and legal support for the management of the cluster model of agro-industrial production based on the functioning of a network of small enterprises is proposed. Theoretical and methodological provisions for the implementation of the proposed model of a network of small enterprises in the form of an association of legally independent subjects of agribusiness are developed. The technological stages of innovative development of agro-industrial production based on the cluster model of the economic mechanism are substantiated. The system of functional support for innovative development of agribusiness according to the cluster model in the agricultural management system has been optimized.

Keywords: innovation, development, innovative development, agro-industrial enterprise; economic mechanism; management; cluster model.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток багатокладної економіки на селі зумовлює необхідність об'єднання розрізаних потенціалів різноманітних суб'єктів агробізнесу на засадах системного підходу. Цей процес детермінується багатьма організаційно-технологічними та соціально-економічними факторами, які доводять необхідність побудови сучасної кластерної моделі агропромислового виробництва в умовах різноманітності організаційно-правових форм господарювання [1]. Проблемність даного напрямку обумовлюється необхідністю оптимізації ресурсного потенціалу сукупності невеликих аграрних підприємств, діяльність яких повинна бути приведена у відповідність до принципів концентрації виробництва, спеціалізації праці, мінімізації витрат та максимізації прибутку. Вирішення цього питання потребує комплексного урахування управлінських, економічних, соціальних та нормативно-правових важелів формування економічної політики суб'єктів господарювання [2].

Ефективна реалізація кластерної моделі господарського механізму неможлива без прискорення інноваційних процесів в аграрному менеджменті, які, мають відповідну специфіку, оскільки відрізняються різноманітністю регіональних, галузевих, функціональних, технологічних й організаційних механізмів. Одним з ключових складників концепції інноваційного розвитку агропромислового виробництва на засадах кластерної моделі є розробка дієвого господарського механізму управління та запровадження науково-методичних засад інвестиційного забезпечення сталого виробництва сільськогосподарської продукції в системі операційного менеджменту [3; 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах обмеження ресурсного потенціалу для забезпечення подальшого сталого розвитку агропромислового комплексу України потрібні суттєві інноваційні зміни в системі господарського механізму, що передбачає модернізацію його організаційно-правових, економічних та соціальних складових управління економікою. Ретроспективний аналіз проблеми дослідження доводить, що перші аспекти теорії інновацій були розглянуті у XVII ст. А. Смітом у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів». Подальші дослідження цього напрямку були віддзеркалені у працях К. Маркса, Д. Рікардо, Й. Шумпетера при вивченні ними науково-технологічних та організаційних механізмів [5-7]. Й. Шумпетер виділив п'ять видів комбінацій змін або інновацій: новий продукт, новий метод виробництва, новий ринок збуту, нове джерело сировини; нова організація. Науковець поділяв інновації на базисні та вторинні. Базисні інновації – це впровадження винаходів, основа для створення нової техніки, технологій. Вторинні – покращення вже існуючих продуктів та процесів, модернізація останніх. Інновація – це результат творчої, інтелектуальної діяльності людини або групи людей, заснований на нових ідеях, винаходах, відкриттях та її запровадження або реалізація дає можливість отримати різні види ефектів.

Питаннями інноваційної теорії економічного розвитку займалися і вітчизняні вчені. М. Туган-Барановський стверджував, що саме виробництво керує споживанням, і це відбувається через інвестування у нові технології й виробництво [8]. Проблемні аспекти трансферу інновацій в системі агропромислового виробництва України віддзеркалені в наукових дослідженнях учених: Лабунська, С., Пилипенко А., Шпикуляк О., Киф'як В. [9-11]. Разом з тим подальшого дослідження потребує проблема розробки концепції забезпечення інноваційного розвитку агропромислового виробництва на засадах сучасних трендів трансформації господарського механізму на засадах моделювання ефективних організаційно-правових форм господарювання.

Мета статті – обґрунтування системних засад інноваційного розвитку кластерної моделі господарського механізму в системі АПК з урахуванням комплексного аналізу соціально-економічних та організаційно-правових основ аграрного менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічні зміни в умовах інноваційних трансформацій економіки України об'єктивно зумовлюють необхідність нового типу моделей сучасного агробізнесу. Це об'єктивно зумовлює необхідність побудови сучасної кластерної моделі організації агропромислового виробництва на базі об'єднання малих суб'єктів господарювання в умовах різноманіття організаційно-правових форм господарювання. Кластерні об'єднання – на сьогоднішній день є однією з найефективніших форм організації інноваційних процесів, форм регіонального розвитку, за якої на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, які скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній. Американський вчений Майкл Портер дає наступне визначення: «Кластери – це зосередження в географічному регіоні взаємозалежних підприємств та установ у межах окремої сфери діяльності» [12].

Аналіз дослідження з даного напрямку необхідно розпочати з 90-х років ХХ-го століття, коли після розпаду СРСР через невідповідність ринкових принципів існуючим формам господарювання на селі сталася важка соціально-економічна криза. Серед аграрних формувань в Україні налічувалося приблизно 10 000 великих (за сучасними вимірами) господарств – колхозів та радгоспів, середньою площею біля 3,5-4,5 тис. га с.-г. угідь. Після Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 р. розпочався процес «шокової терапії» - роздержавлення та розукрупнення аграрних формувань. При цьому на базі колхозів і радгоспів почали створюватися нові форми агробізнесу - колективні с.-г підприємства, сільськогосподарські кооперативи, а потім: господарські товариства, приватні та приватно-орендні підприємства, а також фермерські господарства (відповідно до Законів України: «Про кооперацію, господарські товариства, фермерські (селянські) господарства»). Відповідно на базі великих товарних

комплексів через декілька років функціонувало понад 64 000 дрібних аграрних формувань, які в сукупності на той час не досягли попереднього рівня ефективності (за обсягом продукції та рентабельністю) [6].

Основу агробізнесу того часу складали дрібні фермерські господарства (більше 40 000), які були не в змозі конкурувати з великими товаровиробниками. За статистикою на одне фермерське приходилося 0,7 вантажних автомобіля, 0,8 трактора, 0,3 зернозбиральних комбайна [7]. Недостатня енергоозброєність компенсувалося людською м'язовою силою та великим навантаженням на технічні агрегати, які швидко зношувалися. Товарність фермерського укладу була дуже низькою, продуктивність праці скоротилася у декілька разів порівняно з дореформеним періодом. Окрім того, на малій площі (50 га) неможливо було застосувати високопродуктивну широкозахватну техніку. Фермери не мали в достатній кількості оборотних засобів для придбання сучасної с.-г. техніки і постійно потребували субсидій і дотацій з боку держави. Особливо гостро постала проблема забезпечення с.-г. виробництва кадрами, оскільки була зруйнована професійна та нормативна кадрова структури [10].

Більш розвиненими з точки зору організації господарювання були господарські товариства, основу яких складали товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та приватні (приватно-орендні підприємства), які функціонували на основі розпаювання землі. Однак їх господарський механізм відрізнявся несправедливим розподілом прибутку, що призводило до гострих соціально-економічних конфліктів. Економіст Михайло Іванович Туган-Барановський зазначав у своїх дослідженнях і мемуарах з приводу організації праці на селі та справедливого розподілу доходу: «Земля – це скарб для всіх і кожен громадянин має право нею розпоряджатися...». Його праці «Соціальні основи кооперації», «Економічна природа кооперативів» та ін. і сьогодні є актуальним скарбом, яким користується не лише вітчизняна практика, але й закордонні фахівці, які реалізують ідеї кооперації та концентрації виробництва [8]. Цей напрямок обумовлюється об'єктивними законами та принципами аграрного менеджменту (концентрації виробництва, відкритості та добровільності реформ, інноваційного розвитку, соціальної захищеності працівників). Наприклад у Східній Німеччині з середини 90-х років ХХ ст. об'єктивні умови змусили багатьох фермерів об'єднатися на правах кооперативної власності (сільськогосподарський виробничий кооператив «Гінздорф» має площу с.-г. угідь 10163 га). Також, статистика свідчить про поступове зростання рівня концентрації виробництва у США. Наприклад, якщо 70 років тому середній розмір американської сільськогосподарської ферми був 75 га, то сьогодні статистичне фермерське господарство США має розмір більше 200 га. При цьому 25 % великих фермерських

господарств Америки виробляють 75 % с.-г. продукції, а решта 75 % дрібних господарств (до 75 га) – лише 25 %. Прослідковується така тенденція: за кожні 20 років кількість фермерських господарств скорочується у 2 рази [5; 13].

Розвиток агропромислового виробництва на початку ХХІ ст. дав можливість реалізувати концептуальні ідеї науковців і виробничників з проблеми оптимізації функціонування аграрних формувань після роздержавлення власності та розукрупнення. Були запропоновані альтернативні моделі ринкових організаційно-правових структур, які мали можливість ефективно функціонувати з урахуванням як економічних так і соціальних факторів. Увагу науковців було приділено розвитку організаційно-правових структур аграрних підприємств на основі створення аграрних кластерів - асоціацій юридично самостійних суб'єктів підприємницької діяльності, які вже сформували свій власний механізм господарювання [14].

Кластерна організація розвитку агропромислового виробництва передбачає концентрацію та спеціалізацію діяльності підприємства з формуванням на території замкнутих циклів: «виробництво – зберігання - переробка - реалізація сільськогосподарської продукції» на засадах інтеграції з використанням механізмів корпоратизації та кооперації для одержання конкурентоспроможної продукції. Запропоновані напрями удосконалення системи аграрного менеджменту були включені у ринкову концепцію інноваційного розвитку сільськогосподарського підприємства на основі виробничого франчайзингу в умовах регіональної діяльності [2].

Головними складовими елементами інноваційного розвитку агропромислового виробництва на початку ХХІ ст. стали: визначення місії агробізнесу, оптимізація ресурсного потенціалу підприємства, формування ринку збуту продукції та послуг в системі операційного менеджменту, обґрунтування конкурентних переваг, проектування раціональної організаційної структури управління, формування корпоративної культури та іміджу організації. Такі складові господарського механізму управління агропромисловим виробництвом визначали узагальнений характер операційної стратегії інноваційного розвитку, що заснована на певній концепції, політиці, програмах та заходах для досягнення поставленої мети та виконання місії (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегічні альтернативи інноваційного розвитку агропромислового виробництва в системі господарського механізму [2]

Ознака стратегії	Вид стратегії	Характеристика стратегії
Стратегія інноваційного розвитку агропромислового виробництва	Освітньо-наукова стратегія	Характерна для підприємств, які прагнуть до лідерства. Обов'язковою умовою в даній ситуації є наявність основних напрямів та принципів освіти, яка є основою генераторів новацій.
	Фінансово-інвестиційна стратегія	Сукупність стратегічних рішень, які охоплюють вибір, пріоритети і розміри використання можливих джерел залучення та витрачання коштів.
	Ресурсна стратегія	Досягнення мети за допомогою координації та ефективного розподілу ресурсів компанії між окремими сферами її діяльності.
	Виробнича стратегія	Послідовність дій щодо забезпечення досягнення цілей організації на основі конкурентоспроможності підприємства за рахунок ефективного використання виробничого потенціалу, своєчасного адаптування до змін у конкурентному середовищі.
	Маркетингова стратегія	Ринкова концепція системної організації, економіки та управління операційною діяльністю підприємства.
	Кадрова стратегія	Стратегія формування кадрового потенціалу підприємства з високим рівнем професійної компетентності, що визначає ефективність господарської діяльності.

Реалізація інноваційного розвитку агропромислового виробництва вважається успішною у тому випадку, коли фактичні результати відповідають стратегічним планам або перевершують їх. Таким чином, в умовах сучасного господарського механізму аграрні підприємства повинні розробляти стратегію інноваційного розвитку, враховуючи технологічні перетворення нормативної, правової, та соціально-економічної бази.

Наприклад, модель «Мережа малих підприємств» (ММП) об'єднала невеликі господарства навколо спільного внутрішнього та зовнішнього ринку у вигляді асоціації юридично самостійних товаровиробників, реалізуючи принцип синергії та кооперації праці. Відомо, що на початку 2000-років великі аграрні формування були розукрупнені і на базі їх майнових і земельних комплексів були створені малі підприємства. Наприклад, колективне сільськогосподарське підприємство (КСП) «Петропавлівське» Куп'янського району Харківської мало понад 10 000 га с.-г. угідь, а після реформування на його базі було створено 6 нових суб'єктів агробізнесу (ФГ, ТОВ, ПП), які

тривалий час не мали позитивної динаміки розвитку через їх малі розміри та соціально-економічні конфлікти між орендарями та власниками земельних і майнових паїв. Модель «ММП» мала об'єднати розрізнені потенціали юридично самостійних товаровиробників і забезпечити конкурентне виробництво і переробку сільськогосподарської продукції не порушуючи принципу самостійності. Важливим науковим підґрунтям цих наробок були монографічні дослідження Мазнева Г.Є., Турченка М.М., які підкріплювали наукові створення організаційних структур управління новостворених аграрних формувань з урахуванням різноманіття форм власності та господарювання [15].

Формування на базі сукупності малих суб'єктів агробізнесу територіально-галузевого науково-виробничого кластеру передбачає концентрацію та спеціалізацію діяльності підприємства з формуванням на території замкнених циклів: «виробництво – зберігання - переробка - реалізація продукції» на засадах інтеграції з використанням механізмів корпоратизації та кооперації для одержання конкурентоспроможної продукції. При цьому кластерна організація дасть можливість розвинути соціальну сферу у віддалених населених пунктах з облаштуванням сільських територій шляхом комплексної розбудови агропромислової, агросервісної, житлової та культурно-побутової зон на засадах самодостатності та сталого розвитку.

В умовах створення ринкового механізму господарювання важливо визначити пріоритетні напрямки концептуального розвитку агропромислового виробництва, адже нова соціально-економічна ситуація потребує реструктуризації з утворенням адекватних організаційно-правових структур, які орієнтовані на прибуткове ведення господарської діяльності. На рис. 1 представлена принципова схема господарського механізму управління асоціацією аграрних підприємств різних форм власності та господарювання.

Рис. 1. Модель господарського механізму управління корпоративної структури асоціації суб'єктів агробізнесу кластерного типу

Господарський механізм пропонованої кластерної моделі ММП повинен об'єднати товаровиробників навколо внутрішнього і зовнішнього ринку. На внутрішньому ринку через товарно-грошові відносини суб'єкти господарської діяльності матимуть можливість придбати сировину, продукцію, одержати відповідні послуги (у тому числі і управлінські) з обслуговування техніки, впровадження нових розробок з наукової організації обліку і фінансів, економічного контролю, маркетингової діяльності, а також оперативну інформацію. Товарно-грошові відносини – основний компонент внутрішньогосподарського механізму. Вони можуть доповнюватися договірними відносинами з обміну матеріалів, техніки та інших ресурсів. Тобто, всі суб'єкти господарської діяльності мотивовані співпрацювати переважно на основі економічних інтересів господарського розвитку. Координаційну роботу з планування, регулювання господарських відносин і розробки стратегії діяльності корпорації виконує координаційна рада, яка складається з керівників

всіх суб'єктів підприємницької діяльності. Для максимальної ефективності збутових операцій доцільно створити обслуговуючі кооперативи, які б надавали послуги у наступних сферах: пошук ринків збуту та постачання, оцінки комерційних ризиків та ін. Кожен з товаровиробників матиме право користуватися послугами обслуговуючих кооперативів, відповідно вносити чи не вносити свою частку матеріальних ресурсів для його існування.

Найбільш характерними рисами удосконаленої запропонованої кластерної моделі господарського механізму на прикладі юридично самостійних суб'єктів агробізнесу є глибока автономізація і децентралізація структурних одиниць; широка економічна самостійність; економічна зацікавленість. Поряд з організаційними наслідками корекція інноваційного розвитку агропромислового виробництва передбачає також позитивні економічні наслідки: створення умов для підвищення продуктивності виробництва і відповідальності керівників; мінімізації адміністративних витрат на всіх стадіях виробництва та реалізації продукції; створення передумов для удосконалення технологічних процесів; підвищення рівня рентабельності господарської діяльності.

Реалізація проекту оптимізації структури управління аграрного підприємства кластерного типу може включати такі етапи: внутрішньогосподарське кооперування виробництва, впровадження прогресивних форм організації і оплати праці; розвиток ринкових відносин і створення ефективного механізму господарювання; впровадження матричної структури управління; уточнення чисельності працівників за функціями управління, перерозподіл функціональних обов'язків, прав і відповідальності між персоналом управління і закріплення їх у положеннях і посадових інструкціях; розробка нової схеми потоку інформації, зміна руху інформації та інших ресурсів; підбір і навчання кадрів для роботи в нових умовах.

Вирішення цих стратегічних завдань значною мірою спирається на нові організаційні принципи господарського механізму, методологію та відповідний наявний науковий потенціал національних науково-методичних центрів. Виходячи з вищевикладеного, концепція стратегічного розвитку господарського механізму агропромислового виробництва визначається принципом: «від традицій до інновацій», яка відображає специфіку та загальну спрямованість інноваційного розвитку. Прикладом такої системи є центр наукового забезпечення агропромислового виробництва Харківської області Інституту рослинництва ім. В. І. Юр'єва НАНУ, що є науково-методичним, інформаційно-консультаційним та навчально-дорадчим кластером трансферу інновацій у рослинництві. Сучасною характерною рисою інноваційного розвитку агропромислового виробництва в Україні є активізація напрямів створення нових спеціалізованих сортів і гібридів у рослинництві, впровадження методів геномної селекції у тваринництві як стандартизованої сировини та компонентів інтегрованих агротехнологій. При цьому досить активно залучається

потенціал наукової кооперації та міжгалузевої кооперації виробничих і переробних підприємств, а також наукових установ.

Висновки. Аналіз впровадження національних інновацій господарського механізму дозволяє виявити особливості ефективних інноваційних змін та актуалізації виведення системи управління агропромисловим виробництвом на рівень ринкових відносин в умовах високотехнологічних новацій. Розвиток ринково вмотивованих та виправданих інноваційних продуктів за рахунок власних резервів дозволяє говорити про інноваційно-ринково орієнтований господарський механізм ведення агропромислового виробництва та активізацію напрямів створення внутрішньої інноваційної інфраструктури АПК. Сьогодні в аграрному секторі економіки склалося декілька напрямків формування підприємницьких організаційно-правових структур, але процеси по реорганізації, пошуку оптимальних форм не завершено і вони перебувають у постійній динаміці, що потребує виваженого відстеження цих процесів, відповідного організаційного, нормативно-правового та наукового забезпечення.

В сучасних умовах господарювання важливо сформувати систему інноваційного розвитку агропромислового виробництва на корпоративних засадах з високим рівнем товарності на основі кластерної моделі господарського механізму. Пропонована кластерна система агробізнесу передбачає адаптивну гнучку систему сукупності регулювання виробничих взаємовідносин між окремими внутрішньогосподарськими структурами, що будується за трьома напрямками: 1) на основі двосторонніх угод; 2) колегіальним органом, якому повноваження делегуються власниками; 3) змішаним. Основну координаційну роботу з планування і регулювання господарських відносин і розробки стратегії функціонування кластерної моделі агробізнесу виконує координаційна рада, до складу якої входять керівники всіх суб'єктів підприємницької діяльності. Запропонований напрям інноваційного розвитку господарського механізму за кластерною моделлю допоможе зберегти єдиний виробничо-господарський комплекс в системі АПК, забезпечити високу економічну зацікавленість суб'єктів агробізнесу у структурі асоціації, створити умови конкурентоспроможного великотоварного агропромислового виробництва з високим рівнем якості праці і продукції.

Запропоновані підходи є складовою реалізації напрямів інноваційного розвитку агропромислового виробництва в Україні на основі кластерної моделі господарського механізму в системі АПК. Наявний потенціал і динаміка процесів аграрної галузі дають аргументовані підстави підвищення в середньостроковій перспективі інноваційного рівня агропромислового виробництва. Кластерна модель господарського механізму АПК є специфічним інноваційним продуктом, що сприяє формуванню концептуальних засад розбудови інноваційної системи аграрного менеджменту і створює відповідний попит на мультиплікаційний ефект трансферу агротехнологій та їх науково-практичний супровід.

Література:

1. Россоха В. В. (2023). Інноваційно-технологічне забезпечення розвитку сільського господарства: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ». 176 с. <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/27173>. [українською мовою].
2. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2025-2030 роки. К.: ННЦ «ІАЕ» (2022). DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.049>. [українською мовою].
3. Гросул В., Зубков С., Мкртчян Т. (2021). Ядро розвитку підприємства: теоретичний аспект. *Балтійський журнал економічних досліджень* 7(3), 73-81. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-73-81>. [українською мовою].
4. Коробка С. В. (2020). Особливості формування та розвитку кластерних структур на сільських територіях. *Економічний простір*. № 159, 2020. С. 75-79. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/159-15>. [українською мовою].
5. Антощенкова, В. В. (2023). Складові та напрямки управління продовольчою безпекою. *Аграрні інновації*. № 18. С. 222-227. <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2023.18.31>. [українською мовою].
6. Онегіна, В., Вітковський, Ю. (2020). Інвестиції та земельна реформа в сільському господарстві України. *Економіка сільського господарства та ресурсів: Міжнародний науковий електронний журнал*. 6 (4), 187–210. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.04.10>. [українською мовою].
7. Малик, М., Шпикуляк, О., Кравченко, С., Шеленко, Д., Ксенофонтова, К. (2022). Створення організаційно-економічного механізму інтеграції та кооперації в аграрному секторі: системний підхід. *Економіка АПК*. 29(3), 10-22. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202203010>. [українською мовою].
8. Молдаван, Л. (2024). Теоретичні засади кооперації у працях М. Туган-Барановського та їх актуалізація в умовах глобалізаційних процесів і євроінтеграції. *Економіка України*. 67. 09 (754), С. 41-63. <https://doi.org/10.15407/econo.myukr.2024.09.041>.
9. Лабунська, С.; Пилипенко, А.; Собакар, М.; Філіпова, Л.; Найдішовá, Е. (2024). Управління інноваційною діяльністю підприємств, орієнтоване на підвищення їх ринкової вартості. *Питання підприємництва та сталого розвитку*. 11(3), 238-245. [https://doi.org/10.9770/jesi.2024.11.3\(16\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2024.11.3(16)). [українською мовою].
10. Шпикуляк, О., Іванченко, В. (2020). Формування індексів та індикаторів сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві: теоретико-методологічні підходи. *Економіка АПК*, 27(9), 114-122. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009114>. [українською мовою].
11. Киф'як, В., Кіндзерський, В., Тодорюк, С., Клевчик, Л., Лусте, О. (2024). Роль економіки та менеджменту в розробці стійких бізнес-моделей сільськогосподарських підприємств. *Наукові горизонти*. 27(6), 152-162. <https://doi.org/10.48077/scihor6.2024.152>. [українською мовою].
12. Zos-Kior, M., Shkurupii, O., Hnatenko, I., Fedirets, O., Shulzhenko, I., Rubezhanska, V. (2021). Modeling of the investment program formation process of ecological management of the agrarian cluster. *European Journal of Sustainable Development*. 10 (1), 571-583. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p571>. [англійською мовою].
13. Mykola, Sidak; Luboš, Cibák; Edita, Najdišová (2020). Investment protection: determination of legal aspects with reflecting to the innovations to ensure sustainable growth of the Slovak Republic. *Entrepreneurship and Sustainability Issues. VSI Entrepreneurship and Sustainability Center*. 7 (3), pages 2350-2362, March. <https://ideas.repec.org/a/ssi/jouesi/v7y2020i3p2350-2362.html>. [англійською мовою].
14. Мазур, А.Г., Гуменюк, Ю.В. (2018). Кластерний підхід в реалізації розвитку АПК. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 4. С. 256-259. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2018-260-4-256-259>. [українською мовою].
15. Мазнев, Г.Є., Турченко, М.М., Нагаєв, В.М. (2002). Організаційно-правові форми підприємницької діяльності: навч. посібник. Харків: Вид-во ТОВ «СТАС». 206 с. [українською мовою].

References

1. Rossokha, V. V. (2023). Innovatsiino-tekhnologichne zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva [*Innovative technological support for the development of agriculture*]: monografii – monograph. Kyiv: NNTs «IAE». 176 s. <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/27173>. [in Ukrainian].
2. Stratehiia rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na 2025-2030 roky [Strategy for the development of agriculture and rural areas in Ukraine for 2025-2030]. K.: NNTs «IAE» (2022). DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.049>. [in Ukrainian].
3. Hrosul, V., Zubkov, S., & Mkrtychyan, T. (2021). The development core of enterprise: theoretical aspect. [The core of enterprise development: a theoretical aspect]. *Baltic Journal of Economic Studies - Baltic Journal of Economic Research* 7(3), 73-81. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-73-81>. [in Ukrainian].
4. Korobka, S. V. (2020). Osoblyvosti formuvannia ta rozvytku klasternykh struktur na silskykh terytoriiakh [Peculiarities of formation and development of cluster structures in rural areas]. *Ekonomichnyi prostir - Economic space*. № 159. S. 75-79. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/159-15>. [in Ukrainian].
5. Antoshchenkova, V.V. (2023). Skladovi ta napriamky upravlinnia prodovolchoiu bezpekoiu [Components and areas of food security management]. *Ahrarni innovatsii - Agrarian innovations*. № 18. S. 222-227. <https://doi.org/10.32848/ahrar.innov.2023.18.31>. [in Ukrainian].
6. Onegina, V., & Vitkovskiy, Y. (2020). Investments and land reform in agriculture of Ukraine [Investments and land reform in agriculture of Ukraine]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal - Economics of agriculture and resources: International scientific electronic journal*. 6 (4), 187–210. <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.04.10>. [in Ukrainian].
7. Malik, M., Shpykuliak, O., Kravchenko, S., Shelenko, D., & Ksenofontova, K. (2022). Stvorennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu intehratsii ta kooperatsii v ahrarnomu sektori: systemnyi pidkhid [Creating an organizational and economic mechanism for integration and cooperation in the agricultural sector: A systemic approach]. *Ekonomika APK – Economy of agro-industrial complex*. 29(3), 10-22. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202203010>. [in Ukrainian].
8. Moldavan, L. (2024). Teoretychni zasady kooperatsii u pratsiakh M. Tugan-Baranovskoho ta yikh aktualizatsiia v umovakh hlobalizatsiinykh protsesiv i yevrointehratsii [Theoretical principles of cooperation in the works of M. Tugan-Baranovsky and their actualization in the conditions of globalization processes and European integration]. *Ekonomika Ukrainy - Economy of Ukraine*. 67. 09 (754), S. 41-63. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.09.041>. [in Ukrainian].
9. Labunska, S.; Pylypenko, A.; Sobakar, M.; Filipová, L.; Hajnišová, E. (2024). Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstv, orientovane na pidvyshchennia yikh rynkovoї vartosti [Management of innovative activities of enterprises, focused on increasing their market value]. *Pytannia pidpriemnytstva ta staloho rozvytku - Issues of entrepreneurship and sustainable development*. 11(3), 238-245. [https://doi.org/10.9770/jesi.2024.11.3\(16\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2024.11.3(16)). [in Ukrainian].
10. Shpykuliak, O., Ivanchenko, V. (2020). Formuvannia indeksiv ta indyikatoriv staloho rozvytku pidpriemnytstva v silskomu hospodarstvi: teoretyko-metodolohichni pidkhody [Formation of indices and indicators of sustainable development of entrepreneurship in agriculture: theoretical and methodological approaches]. *Ekonomika APK - Economics of the Agricultural Complex*. 27(9), 114-122. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202009114>. [in Ukrainian].
11. Kyfyak, V., Kindzerskyi, V., Todoriuk, S., Klevchik, L., & Luste, O. (2024). Rol ekonomiky ta menedzhmentu v rozrobttsi stiikykh biznes-modelei silskohospodarskykh pidpriemstv [The role of economics and management in developing sustainable business models for agricultural enterprises]. *Naukovi horyzonty - Scientific Horizons*. 27(6), 152-162. <https://doi.org/10.48077/scihor6.2024.152>. [in Ukrainian].

12. Zos-Kior, M., Shkurupii, O., Hnatenko, I., Fedirets, O., Shulzhenko, I., Rubezhanska, V. (2021). Modeling of the investment program formation process of ecological management of the agrarian cluster. *European Journal of Sustainable Development*. 10 (1), 571-583. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p571>. [in English].

13. Mykola, Sidak; Luboš, Cibák; Edita, Hajnišová (2020). Investment protection: determination of legal aspects with reflecting to the innovations to ensure sustainable growth of the Slovak Republic. *Entrepreneurship and Sustainability Issues. VSI Entrepreneurship and Sustainability Center*. 7 (3), pages 2350-2362, March. <https://ideas.repec.org/a/ssi/jouesi/v7y2020i3p2350-2362.html>. [in English].

14. Mazur A.H., Humeniuk Yu.V. (2018). Klasternyi pidkhid v realizatsii rozvytku APK [Cluster approach in the implementation of the development of the agro-industrial complex]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu - Bulletin of Khmelnytsky National University*. № 4. S. 256-259. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2018-260-4-256-259>. [in Ukrainian].

15. Mazniev H.Ie., Turchenko M.M., Nahaiev V.M. (2002). Orhanizatsiino-pravovi formy pidpriemnytskoi diialnosti [Organizational and legal forms of entrepreneurial activity]: *navch. Posibnyk - textbook*. Kharkiv: Vyd-vo TOV «STAS». 206 s. [in Ukrainian].